

KESKISUURTEN KAUPUNKIEN RENESSANSI

Kaupunkipolitiikan tiekartta VI

Aluekehittämisen konsulttitoimisto **MDI**

©2022 MDI Public Oy

Kirjoittajat: Eero Holstila, MDI | Ilppo Soininvaara, MDI |

Janne Antikainen, MDI | Timo Hämäläinen, MDI | Rasmus Aro, MDI ja Sara Anttila, MDI

Kustantaja: MDI Public Oy

Ulkoasu ja taitto: Morgan Digital Oy

Valokuvat: MDI, Kokkolan, Hyvinkään ja Hämeenlinnan kaupungit

ISBN 978-952-69829-4-6 (nid.)

ISBN 978-952-69829-5-3 (PDF)

Paino: Mustasaari, KTMP Oy 2022

Kaupunkipolitiikan tiekartta VI

KESKISUURTEN KAUPUNKIEN RENESSANSI

Aluekehittämisen konsulttitoimisto

MDI

JOHDANTO

20-LUVUN ALKU ON MERKINNYT isoa yhteiskunnallista epäjatkuvuuskohtaa, joka näkyy myös kaupunkikehittämisen rytminvaihdoksena. Etätyöskentelyn yleistyminen ja pienet muutokset maan sisäisissä muuttovirroissa ovat avanneet uuden mahdollisuuksien ikkunan monille pienemmille paikkakunnille. Sote-uudistus leikkaa kaupunkien verotuloja, mutta selkeyttää samalla tehtäväkenttää ja haastaa arvioimaan strategiset painopisteet uusiksi.

Uusi tilanne vaatii uutta kaupunkipolitiikkaa. Suurimmat kaupungit kykenevät pitämään puolensa jatkossakin. Pikukaupunkien seutukaupunkiverkosto on onnistunut vakiinnuttamaan asemansa valtiovallan erityshuomion koh-

teenä. Maakuntakeskukset ja keskisuuret kaupungit ovat jääneet äänettömiksi väliinputoajiksi kansallisessa kaupunkipolitiikassa.

Kaupungistumisen orastava suunnanmuutos tarjoaa keskisuurille kaupungeille oivan tilaisuuden pohtia yhdessä vahvuuksiaan ja uusia mahdollisuuksiaan. Miten kansallisen kaupunkipolitiikan instrumentteja tulisi kehittää, jotta keskisuurten kaupunkien potentiaali voitaisiin hyödyntää?

MDI:n kutsuma kumppanijoukko on kevään 2022 aikana työstänyt järjestyksessä jo kuudetta kaupunkipolitiikan tiekarttaa, jonka teemaksi otettiin edellä kuvattu kysymys kes-

kisuurten kaupunkien renessanssista. Mukana ovat olleet **Hypo-pankki, Rakennusteollisuus RT, Kuntaliitto sekä Hyvinkään, Hämeenlinnan ja Kokkolan kaupungit.**

Prosessi on tarjonnut osapuolille mahdollisuuden luovaan strategiseen ajatteluun ja yhteiseen oppimiseen. Työn tulokset on koottu käsillä olevaan raporttiin, jonka sanamuodoista sekä suosituksista vastaa **MDI**. Työtä on projektipäällikkönä johtanut FT **Ilppo Soininvaara**. Työskentelyyn osallistuneet mainitaan liitteessä.

KESKISUURET KAUPUNGIT SUOMESSA

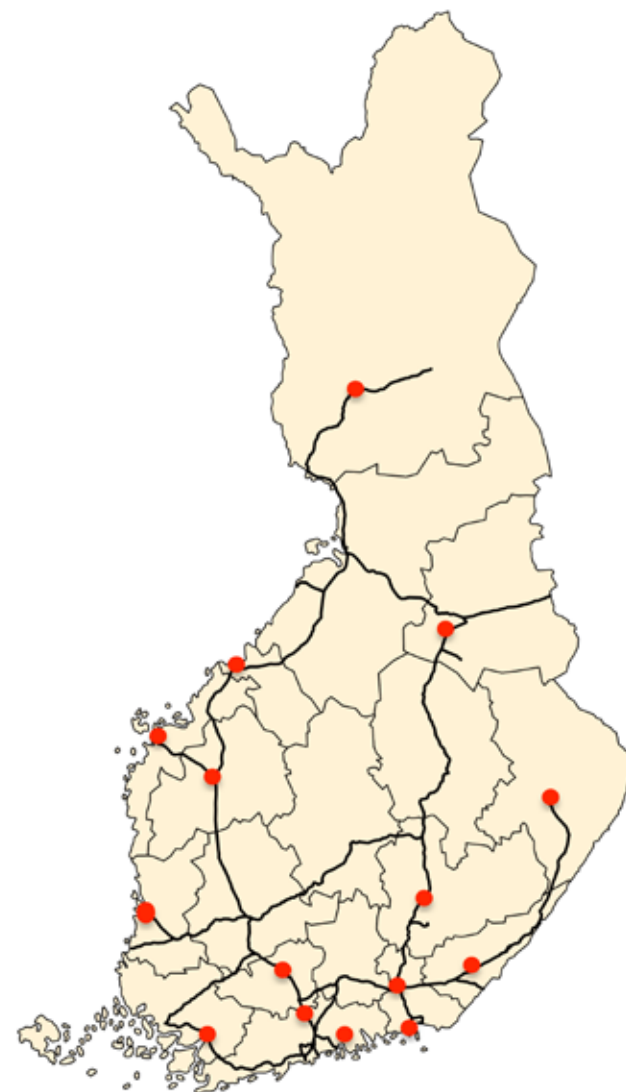
KESKISUURET KAUPUNGIT OVAT MONINAINEN RYHMÄ kaupungeja suurten kaupunkien ja seutukaupunkien ”välissä”. Jokaista keskisuurta kaupunkia voikin luonnehtia omaksi uniikiksi toimintaympäristökseen, sillä keskisuurten kaupunkien väliset erot ovat suuremmat kuin esimerkiksi suurimpien yliopistokaupunkien keskinäiset erot. Tästä huolimatta keskisuurilla kaupungeilla on myös paljon yhteistä toistensa kanssa.

Suurinta osaa keskisuuriksi luokiteltavista kaupungeista yhdistää asema maakuntakeskuksena. Laskentatavasta riippuen 11 tai 12 keskisuurta kaupunkia viidestätoista voidaan määrittää oman maakuntansa väestön ja työssäkäynnin ytimeksi. Loput keskisuuret kaupungit ovat merkittäviä paikalliskeskuksia tai ne ovat esimerkiksi oman hyvinvointialueensa suurin keskus (Porvoo ja Hyvinkää). Keskisuurten kaupunkien asema maakunnallisen toiminnan ytimenä erottaa näitä kaupungeja sekä suurista kaupungeista että seutukaupungeista. ”Suuret” toimivat valtavasti laajempien alueiden keskuksina ja ”pienet” lähialueen paikalliskeskuksina.

Keskisuuria kaupungeja voidaan jakaa eri ryhmiin perustuen niiden toimintaympäristöjen ominaisuuksiin. Yksi jakolinja on, että osa keskisuurista on yliopistokaupungeja (Vaasa, Joensuu, Lappeenranta, Rovaniemi), joiden erityisenä voimavarana ovat koulutusmahdollisuudet ja muut yliopistotoiminnasta juontuvat edut.

Toinen ulottuvuus on, että useimmissa keskisuurissa kaupungeissa sijainti ja liikenneyhteydet vaikuttavat voimakkaasti kaupungin toimintaympäristöön. Esimerkiksi pääradan vaikutus on huomattava Hämeenlinnan ja Hyvinkään kaltaisissa radanvarren kaupungeissa. Liikenneyhteyksien merkitys korostuu myös esimerkiksi Kokkolassa, joka on tärkeä radanvarsi- ja satamakaupunki. Sataman merkitys korostuu myös osassa muita keskisuuria kaupungeja.

Suurten työmarkkina-alueiden läheisyys leimaa taas esimerkiksi Porvoon ja Salon kaupunkien toimintaympäristöä. Keskisuurten kaupunkien ryhmässä on myös merkittäviä nykyisiä (ja entisiä) teollisuuskeskuksia, Kokkolan lisäksi esimerkiksi Pori ja Kouvola

Kartta 1. Keskisuuret kaupungit Suomessa. Musta viiva kuvaa rataverkkoa.

Kuva: Miika Kangasjärvi, Hämeenlinnan kaupunki

1. TILANNEKUVA JA NÄKYMÄT

KESKISUURTEN KAUPUNKIEN KEHITYS TILASTOJEN VALOSSA

Keskisuurten kaupunkien tulevaisuuden horisontti on kirkastuva. Vaihtelevan kehityksen leimaaman 2010-luvun jälkeen niiden asema on koronapandemian aikana vahvistunut suurempiin kaupunkeihin verrattuna niin väestön kuin työllisyyden näkökulmasta. Tilastopohjainen tarkastelu tarkentaa keskisuurten kaupunkien ominaispiirteitä suhteessa suurempiin ja pienempiin kaupunkeihin, mutta myös suhteessa toisiinsa ja auttaa ymmärtämään keskisuurten kaupunkien kehityksen mahdollisuuksia ja edellytyksiä 2020-luvun Suomessa.

VÄESTÖNKEHITYKSEN EROT JA YHTÄLÄISYDET

2010-LUVULLA KESKISUURTEN KAUPUNKIEN väestönkehitys vaihteli kohtuullisen kasvun ja supistumisen välillä. Lähes kaikkien keskisuurten kaupunkien suhteellinen väestönlisäys jäi kuitenkin suuria kaupunkeja heikommaksi (pl. Lahti). Toisaalta keskisuurten väestönkehitys oli huomattavasti myönteisempää kuin kokoluokkaa pienemmissä seutu-kaupungeissa.

Keskisuurten kaupunkien joukossa väestönkehitys ei kuitenkaan ole ollut samankaltaista vaan niiden kehityksessä näkyvät toimintaympäristöjen kirjavuudesta juontuvat suuret erot. Välillisesti näistä eroista kertoo asuntotuotanto. Osassa

keskisuuria kaupunkeja asukaslukuun suhteutettu asuntotuotanto on lähes vastaavaa kuin suurissa kaupungeissa. Toisessa ääripäässä osassa keskisuuria kaupunkeja uusia asuntoja valmistuu vain muutamia kymmeniä vuodessa.

Merkittävistä väestönkehityksen eroista huolimatta väestönkehityksen logiikka on suhteellisen samankaltaisia kaikissa keskisuurissa kaupungeissa. Lähes kaikissa niistä väestönkasvua haastaa väestön ikärakenne. 2010-luvun syntyvyyden laskun jälkeen useimmissa keskisuurissa kaupungeissa kuolleiden määrä on syntyneitä suurempi tai merkittävästi suurempi. Kaupunkijoukon negatiivinen luonnollisen väestönlisäyksen näkymä merkitsee sitä, että pelkän nykyisen väkiluvun säilyttäminen edellyttää muuttovoittoja joko maan sisältä tai ulkomailta.

Suurimmassa osassa keskisuurista maahanmuutto onkin ainoa väestöä kasvattava tekijä. Sen merkitys on kasvanut koko 2000-luvun ajan, mikä on johtanut myös keskisuurten kaupunkien vieraskielisen väestöpohjan merkittävään vahvistumiseen. Suuriin kaupunkeihin verrattuna keskisuurten ulkomaiset muuttovoitot ovat kuitenkin maltillisia, joka osin selittää väestönkehityksen ja ikärakenteiden eroja.

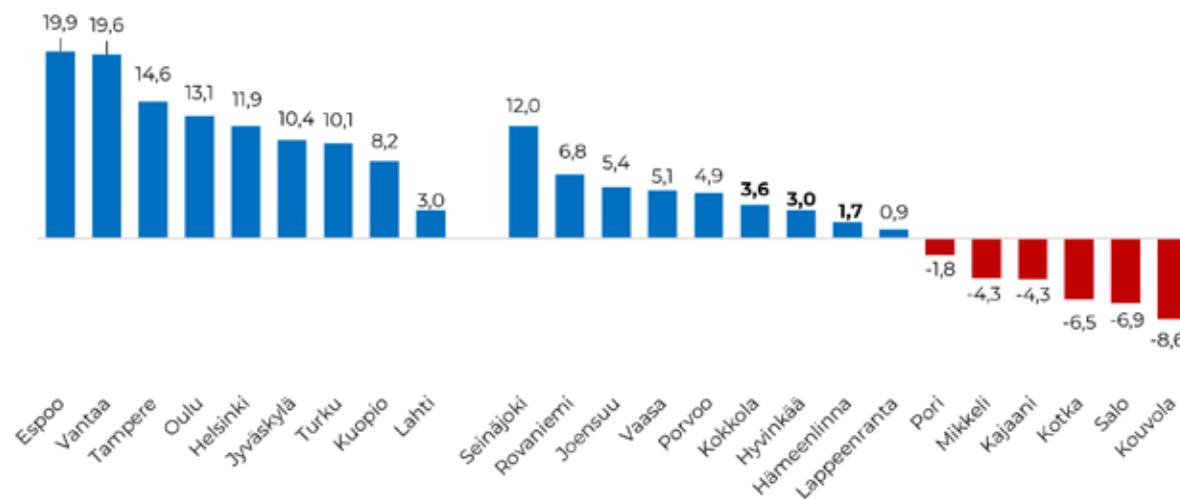
Merkittävät erot maan sisäisessä muuttoliikkeessä kuitenkin jakavat keskisuuret kaupungit kasvaviin ja supistuviin. Tästä huolimatta niitä kaikkia yhdistää vahva vetovoima omassa maakunnassaan. Alueen koulutustarjonnan ja työmarkkinoiden keskuksena toimiviin keskiuuriin kaupunkeihin muuttaa siis merkittävästi väestöä ympäröivästä maakunnasta.

Erityisesti keskisuuret yliopistokaupungit eroavat verrokeistaan nuorista saatujen suurten muuttovoittojen seurauksena. Tämän yliopistollisten ryhmän haasteeksi on kuitenkin muodostunut heikko pitovoima vastavalmistuneiden keskuudessa, sillä niissä työllistytään koulutuspaikkakunnan ulkopuolelle huomattavasti useammin kuin suuremmissa yliopistokaupungeissa.

Muissa keskisuurissa kaupungeissa muuttovoitot painotuvat enemmän 25-44-vuotiaisiin muuttajiin, osin myös vielä iäkkäämpiin muuttajiin. Erityisesti suurten kaupunkiseutujen vaikutusalueilla sijaitsevilla keskisuurissa kaupungeissa muuttovoitot yli 25-vuotiaista ovat suuria, mikä on kuntatalouden vahvistamisen näkökulmasta myönteinen kehityssuunta. Osassa keskisuurista muuttovoittoja selittävä tekijä on niiden vetovoimaisuus eläkeikäisten ikäryhmässä: esimerkiksi Hämeenlinnan muuttovoitot yli 65-vuotiaista olivat määrällisesti kolmanneksi suurimmat¹ kaikista kunnista vuosien 2010-2020 aikana.

Vaikka osa keskisuurista kaupungeista saakin merkittäviä muuttovoittoja, niiden tulomuuttovirrat ovat (väestöpohjaan suhteutettuna) pienempiä kuin suurilla kaupungeilla. Tulomuuttojen nosto samalle tasolle suurten kaupunkien kanssa on keskisuurille haastavaa rajallisemman koulutustarjonnan ja pienempien työmarkkinoiden vuoksi. Asetelma korostaa pitovoiman merkitystä keskisuurten kaupunkien väestönkehityksen kulmakivenä: vaikka suurempia kaupunkeja vastaavan vetovoiman saavuttaminen ei ole keskisuurissa kaupungeissa

Suhteellinen väestönkehitys 2010-2021

Kuvio 1 Väestönmuutos (%) 2010-2020 keskisuurissa ja suurissa kaupungeissa. Lähde: Tilastokeskus, väestörakenne

realistista, on niiden mahdollista pitää kaupungin väestönkehitys vahvasti nousujohteisena juurruttamalla asukkaita aloilleen.

KESKISUURET OVAT MAAKUNTIEN TYÖSSÄKÄYNNIN KESKUKSIA

KESKISUURET KAUPUNGIT TOIMIVAT MAAKUNTIENSA työssäkäynnin keskuksina ja pendelöintivirtojen kohteena. Suuressa osassa keskisuurista työpaikkaomavaraisuus on

korkealla tasolla, eli niissä on työpaikkoja enemmän kuin työllisiä. Elinkeinoprofiililtaan keskisuuret kaupungit ovat pääsääntöisesti teollisuusvaltaisempia kuin suuret kaupungit, joissa tietotyöalojen merkitys on suurempi. Pienemmistä kaupungeista keskisuuret puolestaan erottuvat sillä, että niissä on maa- ja metsätalouden sekä sote-sektorin rooli vähäisempi osana elinkeinorakennetta.

Muuten keskisuuria kaupunkeja työ- ja elinkeinorakenteen näkökulmasta tarkastellessa paljastuu suurempia joukon sisäisiä eroja kuin väestönkehityksen osalta.

Yksi kaupungeja selkeästi eri kasteihin jakava tekijä on työllisyys ja työttömyys. Vuonna 2019 työllisyysasteissa oli ääripäiden välillä jopa 13,6 prosenttiyksikön ero. Poikkeuksellisen korkea työllisyysaste on etenkin Porvoossa, Hyvinkäällä, Kokkolassa ja Seinäjoella. Niiden vahvaa työllisyyttä selittävät esimerkiksi hyvät yhteydet suuriin kaupunkeihin. Toisaalta myös vahva elinkeinorakenteen kehitys näkyy osassa keskisuuria kaupungeja korkeana ja kasvavana työllisyysasteena. Osa keskisuurista kaupungeista kuitenkin kärsii korkeasta työttömyydestä, osin elinkeinorakenteen rakennemuutoksen seurauksena.

Viime vuosien työpaikkakehitys on vahvistanut keskisuurten kaupunkien asemaa maakuntiensa työssäkäynnin keskuksena. Lähes kaikissa keskisuurissa työpaikkojen määrä kasvoi vuosien 2015-2019 aikana, usein ainoana kuntana maakunnassaan. Uudet työpaikat ovat syntyneet lähinnä sote-alalle sekä osaan palvelualoista. Tämän lisäksi osaan keskisuurista kaupungeista on syntynyt merkittävästi lisää teollisuuden työpaikkoja, mikä on huomattava muutos aiempien vuosikymmenien teollisuuden heikkoon työpaikkakehitykseen. Teollisuuden työpaikkojen kasvu on kuitenkin keskisuuria kaupungeja jakava tekijä. Osassa toimialan työpaikkojen kehitys on ollut huomattavan heikkoa.

Kaikkiaan keskisuurten kaupunkien työpaikkakehitys on ollut toimialarakenteen näkökulmasta yksipuolista verrattuna suuriin kaupunkeihin. Suhteellisesti mitattuna keskisuurten kaupunkien työpaikkakehitys jäikin jälkeen suurista kaupungeista.

KAUPUNKI	TYÖLLISYYSASTE 2019	MUUTOS TYÖLLISYYS- ASTEESSA 2015-2019	TYÖPAIKKAMUUTOS 2015-2019	TYÖPAIKKA- OMAVARAISUUS 2019
Hyvinkää	75,1	4,6	392	94,4
Hämeenlinna	71,8	3,4	163	102,6
Joensuu	63,4	3,7	1407	113,7
Kajaani	69,4	6	226	103,8
Kokkola	74,4	4,6	930	105,0
Kotka	65,3	6,2	946	112,5
Kouvola	68,9	4,9	-732	95,9
Lappeenranta	67,5	3,4	824	107,8
Mikkeli	70	4,8	-180	103,3
Pori	68,7	4,7	228	103,5
Porvoo	76,9	4	901	94,7
Rovaniemi	71,2	6,4	2281	98,2
Salo	71,2	6,4	-757	87,2
Seinäjoki	75,1	4,8	2321	111,4
Vaasa	71,9	3,8	391	124,0

Taulukko 1 Työllisyyden avainmuuttujia keskisuurissa kaupungeissa. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäynti, kaupunki- ja seutuindikaattorit

KAUPUNKI	MAAN SIS. NETTOMUUTON TASE/1000as 2020-2021	MUUTOS TASEESSA (2020-2021/vuosi - 2015-2019/vuo- si)/1000as	MUUTOS TYÖTTÖ- MYYSASTEESSA M1/2022 - M1/2020, %-yksikköä	MUUTOS PITKÄAI- KAISTYÖTTÖMIEN MÄÄRÄSSÄ (%), M1/2022 - M1/2020
Hyvinkää	3,6	4,3	2,0 %	82,5 %
Hämeenlinna	3,7	4,2	1,6 %	108,0 %
Joensuu	0,6	-2,1	0,3 %	60,1 %
Kajaani	-5,5	0,7	-0,4 %	21,8 %
Kokkola	-1,6	1,1	0,1 %	80,3 %
Kotka	-5,3	1,1	-0,9 %	24,3 %
Kouvola	-4,1	1,4	-0,5 %	18,7 %
Lappeenranta	-0,8	0,7	0,2 %	54,2 %
Mikkeli	-6,8	-2,8	0,3 %	49,8 %
Pori	-0,4	0,8	-1,1 %	34,9 %
Porvoo	5,3	5,6	2,7 %	66,7 %
Rovaniemi	4,2	3	0,2 %	47,3 %
Salo	-1,3	3,8	-0,5 %	45,5 %
Seinäjoki	3,7	-0,2	-0,3 %	83,0 %
Vaasa	-5,3	-3	-0,7 %	13,3 %

Taulukko 2 Korona-ajan muutoksia keskisuurissa kaupungeissa. Lähde: Tilastokeskus: statfin, TEM työnvälitystilasto

KESKISUURET KAUPUNGIT PANDEMIA-AJAN VOITTAJIA?

COVID-19-PANDEMIA MURSI monet 2010-luvun alueiden kehitykseen vaikuttavien ilmiöiden paradigmat. Työnteon muodoissa ja asuinpaikan valinnoissa on tapahtunut muutoksia, ja talouden shokkivaikutukset ovat kohdelleet alueita hyvin eri tavoin.

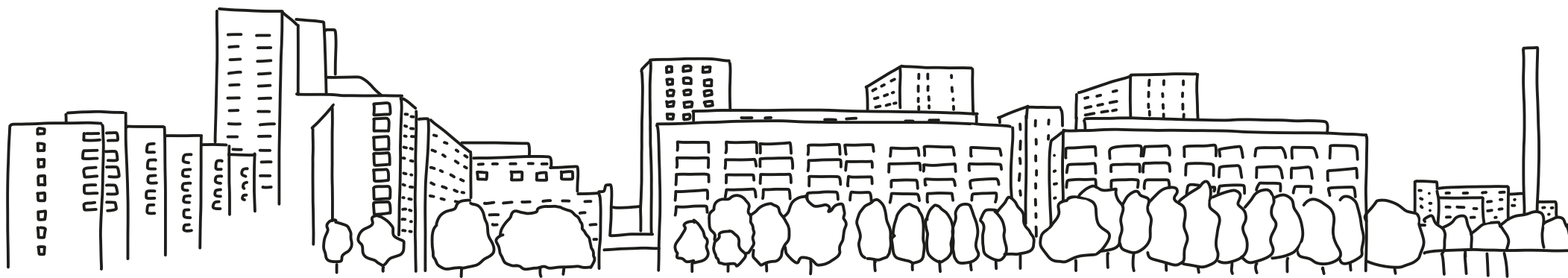
Pandemian ja rajoitustoimien seurauksena keskisuurissa kaupungeissa nähtiin vuoden 2020 aikana erittäin korkeita työttömyyslukuja. Niiden toipuminen on kuitenkin ollut nopeaa: suurimmassa osassa on nyt vähemmän työttömiä kuin ennen koronakriisiä. Kohonneesta työttömyydestä kärsijöiksi ovat jääneet lähinnä pääkaupunkiseudun työmarkkinoihin sitoutuneet keskisuuret kaupungit. Tilanne on kuitenkin huomattavasti suuria kaupunkeja myönteisempi: erityisesti pääkaupunkiseudulla työttömien määrä on yhä merkittävästi koholla. Tämä on merkittävä ero aiempiin taloudellisiin kriiseihin, jolloin juuri suuret kaupungit toipuivat ensimmäisenä.

Keskisuurten kaupunkien nopea toipuminen kuitenkin peittää alleen kysymykset niiden työttömyyden rakenteellisista haasteista. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut keskisuurissa voimakkaasti yleisen työttömyysasteen kohenemisesta huolimatta. Osa huono-osaisuuden mittareista heikentyi keskisuurissa kaupungeissa jo 2010-luvulla, ja kasvava pitkäaikaistyöttömien määrä voi merkittävästi kiihdyttää tätä kehitystä.

Suurin osa keskisuurista kaupungeista on hyötynyt väestönkehityksessä tapahtuneista muutoksista. Niistä kaikissa paitsi kolmessa on maan sisäisen nettomuuton tase vahvistunut pandemian aikana. Poikkeusvuosina etenkin pääkaupunkiseudun veto- ja pitovoima on heikentynyt, jonka suorana seurauksena useaan keskisuureen kaupunkiin on muutettu aiempaa enemmän juuri pääkaupunkiseudulta. Muuttoliike on kiihtynyt etenkin yli 25-vuotiaiden, työllisten ja suhteellisen hyvätuloisten ryhmissä.

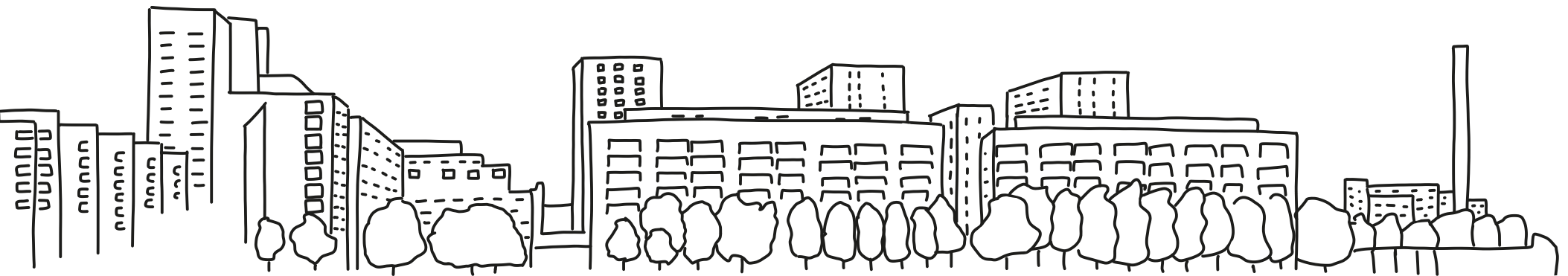
Erityisen suuria väestönkehityksen "voittajia" ovat olleet pääkaupungista hyvien yhteyksien päässä olevat keskisuuret kaupungit. Porvoon, Hyvinkään ja Hämeenlinnan 2010-luvun muuttotappiot ovat kääntyneet huomattaviksi voitoiksi. Myös useimmat muut keskisuuret kaupungit ovat vahvistaneet asemiaan maan sisäisessä muuttoliikkeessä, vaikka muutos on ollut maltillisempi. Kasvaneet muuttovoitot ovat olleet keskisuurten kaupunkien kehitysnäkymien kannalta erittäin positiivinen muutos, etenkin mitä tulee muuttajien rakenteeseen.

Tämänhetkiset trendit luovat hyvät edellytykset keskisuurille kaupungeille lisätä elinvoimaansa 2020-luvulla. Paikkarippumattoman etätyöskentelyn murros pandemian aikana mahdollistaa asuinpaikkavalintojen tekemisen aiempaa laajemmalla alueella ja keskisuurten kaupungit ovat toipuneet pandemian mukana tuomasta taloudellisesta shokista ripeästi. Keskeiseksi kysymykseksi kuitenkin jää muutosten pysyvyys.

KESKISUURTEN KAUPUNKIEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MERKITTÄVÄT MUUTOSVOIMAT 2020-LUVULLA

2020-luku on jäämässä historiaan suurten muutosten aikana. Shokkiluontoisesti yhteiskuntaa ovat ensin ravisuttaneet koronapandemian tuomat mullistukset ja niiden jatkoksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Molempien tapahtumaketjujen pidempien vaikutusten syvyyden näemme vasta myöhemmin vuosikymmenellä. Shokkien seurauksena jo aiemmin ilmastomuutoksen vastaisen taistelun hillitsevä globalisaatiokehitys on disruptoitunut, vauhdittaen kestäättömistä rakenteista irtikytkeytymistä. Keskisuurilla kaupungeilla on edessään myös merkittävä sisäisen uudistumisen paikka, kun suuret valtakunnalliset hallinnolliset uudelleenjärjestelyt astuvat voimaan. Samaan aikaan kaupunkien toimintaympäristöä muovaavat useat kaupungistumisen luonteeseen liittyvät pidemmän kaaren yhteiskunnalliset ilmiöt.

PAIKKARIIPPUMATON TYÖ

TALVELLA 2020 YHTEISKUNNAN PYSÄYTTÄNEEN koronapandemian keskeisimmäksi pidemmän aikavälin vaikutukseksi on yleisesti arveltu jäävän etätyön merkittävä yleistymisen tietotyöläisten parissa. Ensimmäisenä koronavuonna säännöllisesti kotona työskennelleiden osuus kaksinkertaistui. Etätyö on yleistynyt jo ennen pandemiaa, mutta pandemia on saattanut nopeuttaa etätyön yleistymistä. Työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2021 työllisistä 25 % ilmoitti työskentelevänsä etänä joko kokonaan tai vähintään puolet ajasta². Kyselyjen perusteella etätyö 2-3 päivänä viikossa oli si monelle mielekästä tulevaisuudessakin³.

Läsnätyön, etätyön ja vapaa-ajan välisen balanssin uudelleenkalibroituuminen tuo tietotyöläisille aiempaa suurempaa vapautta asuinpaikan valintaan. Esimerkiksi molempien puolisojen tarve löytää työpaikka samalta alueelta muuttuu epäolennaisemmaksi. Muut seikat alkavat painaa vaakakupissa entistä painavammin.

Samalla on kuitenkin myös selvää, että useimmat jatkavat tulevaisuudessakin paikkasidonnaisen työn parissa. Monilla toimialoilla se ei ole mahdollista lainkaan ja osa väestöstä ei halua tehdä etätöitä, vaikka pystyisivätkin. Työvoimatutkimuksen mukaan ensimmäisenä koronavuonna 55 % työllisistä ei tehnyt lainkaan etätöitä.

ISOT HALLINTOREMONTIT: HYVINVOINTIALUEIDEN STARTTI JA TE-PALVELUJEN UUDISTUS

SUOMEN KUNTAKENTÄLLÄ ON EDESSÄÄN SUURIA hallinnollisia mullistuksia. Niistä ensimmäinen on sote-uudistus, joka siirtää vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät kunnilta uusien hyvinvointialueiden hoidettavaksi. Soten lähtiessä kuntien toiminnan ytimiksi jäävät koulutus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, kirjasto- ja kulttuuripalvelut sekä asukkaiden arkiympäristöstä huolehtiminen.

Muutos on mittaluokaltaan järjestyttävä ja historiallinen, sillä poistuvat tehtävät vievät yli puolet kuntien budjetista verrattuna aiempaan. Tämän johdosta kuntavero pienenee ja ainakin lähitulevaisuudessa valtionosuuksien merkitys kasvaa kunta-arjessa kaikkialla lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.

Kuntien tehtäväkenttä on pian myös saamassa uuden merkittävän lisän. Hallitus on linjannut, että työvoima- ja yrityspalvelut siirtyvät valtion TE-toimistoilta kuntien tai useamman kunnan yhteistoiminta-alueiden järjestämisvastuulle vuoden 2024 aikana. Uudistuksella tähdätään nopeampaan ja vaikuttavampaan työllistymiseen. Mikäli te-palvelut lopulta siirtyvät kunnille suunnitellusti, niiden voidaan nähdä integroituvan osaksi paikallista elinvoimapolitiikkaa sekä

alueellista erilaistumisen torjuntaa. Osalle keskisuurista kaupungeista muutos on jo realismia, sillä työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti vuonna 2021 muutosta vastaavan kaksivuotisen kokeiluhankkeen, johon osallistuu 118 kuntaa.

TEOLLISUUDEN PALUU JA VIHREÄ SIIRTYMÄ

KORONAPANDEMIA TOI HYVIN KONKREETTISELLA tavalla näkyviin maailmanlaajusten tuotantoketjujen ongelmia⁴. Sairaspoissaolojen ja rajoitustoimien vuoksi ketjuille elintärkeät tuotantolaitokset eivät toimineet täydellä teholla. Talouden elpyessä puolestaan varastot eivät pystyneet vastaamaan kysyntään. Tämän lisäksi jo aiemmin fossiilisten polttoaineiden hiljattaisen irtikytkennän johdosta nousseet kuljetuskustannukset ovat jatkaneet kipuamistaan. Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on hankaloittanut tilannetta edelleen. Sota on myös sekoittanut raaka-ainemarkkinat.

Toimintahäiriöiden lisääntyminen on käynnistänyt trendin, jossa yritykset pyrkivät vähentämään välikäsien määrää hankintaketjuissaan ja tuomaan arvoketjujaan maantieteellisesti lähemmäs. Aktiivisimpia lähialueiden hankintamarkkinoille palaajia on ollut metalli- ja elektroniikka-alan yritysten joukossa. Osa tuotantoketjuista kuitenkin toimialasta riippumatta jää globaaleiksi myös jatkossa.

⁴Jyrki Ali-Yrkkö, Ville Kaitila, Tero Kuusi, Markku Lehmus, Mika Pajarinen ja Timo Seppälä (2021). Arvoketjut, kansainvälinen kauppa ja talouden haavoittuvuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:59.

Muutokseen kietoutuu myös Ukrainan sodan vauhdittama tavoite vihreästä siirtymästä. Fossiilisia polttoaineita on ryhdytty korvaamaan nopeaan tahtiin muilla energialähteillä ja kestäättömistä tavoista irtautuminen heijastuu myös raaka-aineisiin, liiketoimintamalleihin ja kuluttajiin asti. Kehitys voi vahvistaa eteenpäin katsovien ja hyvien logististen yhteyksien päässä olevien paikkakuntien elinkeinorakennetta arvaamattomilla tavoilla. Kasvat energiakustannukset ovat omiaan myös heikentämään reuna-alueiden houkuttelevuutta asukkaiden näkökulmasta.

SUOMEN VÄESTÖKEHITYKSEN HEIKOT NÄKYMÄT

SUOMEN VÄESTÖKEHITYKSEN 2020- JA 2030-LUKUJEN haastavat näkymät vaikuttavat väistämättä kaikkien kaupunkien tulevaisuuteen ja lisää kilpailua asukkaista. Pitkän

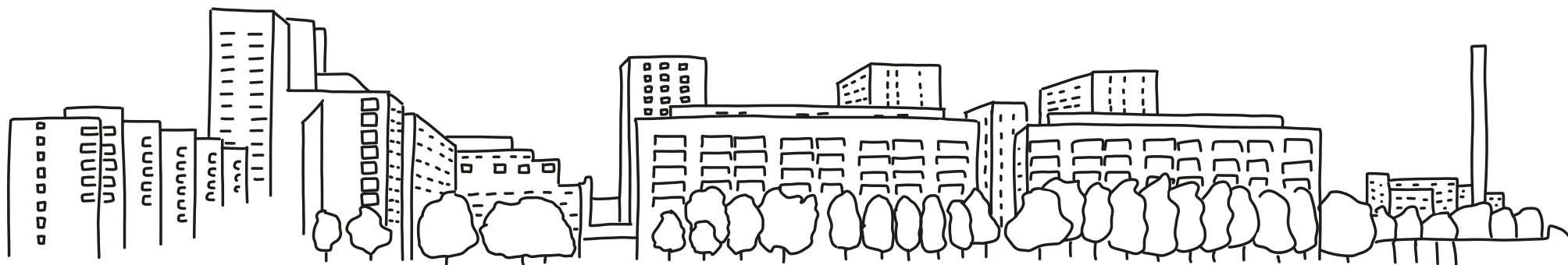
aikavälin kokonaiskuvan kannalta merkittävin kysymys on alhainen syntyvyys. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan nykytrendillä Suomessa on vuonna 2040 enää 15 kuntaa, joissa tapahtuu luonnollista väestönkasvua. Koko maan väkiluku kääntyy ennusteen mukaan laskuun jo sitä aiemmin vuonna 2034. Syntyneiden lasten määrä kävi ennen koronakriisiä historiallisen alhaisella tasolla. Pandemian aikana syntyneiden määrä kääntyi hienoiseen nousuun, mutta viimeisten tietojen perusteella syntyvyys on jälleen kääntynyt laskuun. Paikallisesti matala syntyvyys näkyy nopeasti nuorten määrän laskuna, mikä edelleen vaikuttaa työikäisten osaajien määrään.

Toinen merkittävä väestökehitystrendi on kansainvälistyminen. Kansainvälinen muuttoliike kasvaa jatkuvasti ja vielä tapahtuvasta Suomen väestönkasvu perustuukin pääosin vieraskielisen tai vieraskielitautaisen väestön kasvuun. Maahanmuuttajat ovat usein iältään nuorempia kuin kanta-

väestö, mikä voi paikallisesti pitää luonnollisen väestönkasvun suhteellisen korkeana.

PEHMEIDEN TEKIJÖIDEN MERKITYS KASVAA EDELLEEN

YKSI GLOBAALIN KAUPUNGISTUMISKEHITYKSEN voimakkaimmista piirteistä on 2000-luvulla ollut nuorten aikuisten kiinnostus asua suurkaupungeissa ja keskustamaisilla alueilla. Kouluttautumismahdollisuuksien ohella ratkaisevasti asettumispaikkakuntien valintaa ohjaava tekijä on asumisen ja arjen houkuttelevuus. Kysymys ei kuitenkaan ole pelkästään turvallisuudesta ja toimivista palveluista. Valintojen taustavaikuttimien joukkoon kuuluu useita asuinympäristöön liittyviä laadullisia tekijöitä, kuten maisemat, kaupunkikeskustan kauneus ja elävyys, taide-elämykset, liikkumisen

sujuvuus, ekologisuus, koetut mahdollisuudet osallistua paikallisyhteisön toimintaan jne. Paikkakunnan rakastettavuudella on monelle merkitystä.

Pehmeät vetovoimatekijät ja varsinkin omaperäiset ratkaisut luovat 2020-luvullakin oleellisesti paikkakunnan tarinaa ja monikerroksisuutta. Pehmeistä tekijöistä syntyvä maine on yhteydessä laajempaan paikkakunnan kiinnostavuuteen ja kehitykseen, ja siten edelleen alati kiihtyvään kaupunkien kilpailuun ihmisistä, yrityksistä ja sijoittajista.

ASUNTOMARKKINOIDEN PAINAVAT TRENDIT

VALTAKUNNALLISESTI ASUNTOKYSYNNÄN SUURI TRENDI

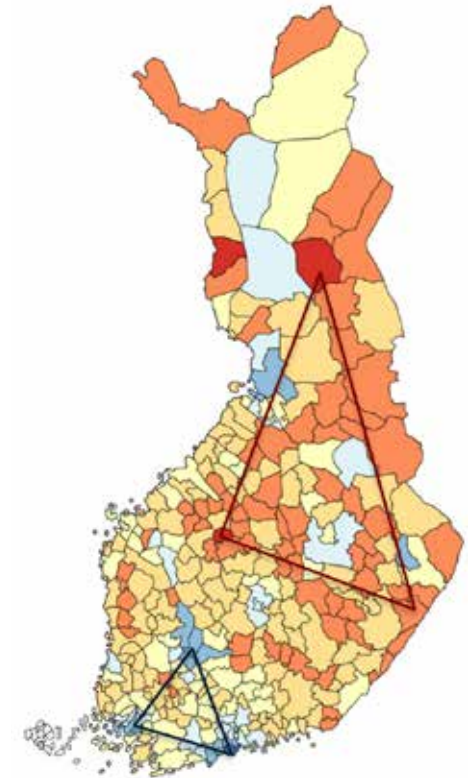
2000-luvulla on ollut keskittyminen suurimpiin kaupunkeihin ja paikallisesti kaupunkikeskustoihin ja hyvien joukko-liikenneyhteyksien äärelle. Näillä alueilla asuntojen hinnat ovat kasvaneet vahvasti ja rakentaminen on ollut vilkasta. Varsinkin ns. kasvukolmio Helsinki-Tampere-Turku on asuntorahoittajien luottoluokituksissa nyt ja jatkossakin vähäriskisin alue.

Keskisuurissa kaupungeissa hintakehitys ja vuokra-asuntojen kysyntä on ollut selkeästi suurempia heikompa, mutta kuitenkin vaihtelevaa riippuen niiden toimintaympäristöstä. Asuntomarkkinoiden mittarit näyttävät positiivista kehitystä keskisuurissa kaupungeissa, joiden väestöpohja on suurinta ja väestörakenne otollinen. Myös läheisyydellä metropoli-

alueeseen ja merkittäviin rautatiekäytäviin on merkitystä. Heikkomman asuntojen kauppamäärien, hintakehityksen ja kysynnän alueita puolestaan leimaa negatiivinen väestökehitys. Näillä alueilla korjausvelka kasvaa ja rahoitusta korjaushankkeisiin on yhä hankalampi saada. Suurin osa keskisuurista kaupungeista sijoittuu rahoittajien arvioissa alueille, joilla asuntojen hinnat laskevat pidemmällä aikavälillä.

Kaikkia keskisuuria kaupunkeja yhdistävä trendi on keskustahakuisen asuntokysynnän ulottuminen niihinkin. Moniin kantakaupunkeihin on paikallisesti ollut vetoa reuna-alueiden pitäjien kustannuksella. Väestön ikääntyminen takaa trendin jatkumisen kaikilla paikkakunnilla kun vanhemmat ikäluokat etsivät esteetöntä asumista hyvien palvelujen, hoivan ja jouhevien yhteyksien äärestä.

Asuntomarkkinoiden pidemmän aikavälin ennusteita leimaa lievä epävarmuus. Yksi asuntokysyntään vaikuttava kysymys on koronapandemian mahdolliset vaikutukset asumisen laatutarpeisiin, kuten mahdollinen lisätilan tarve, tai asuntojen soveltuvuus etätyöntekoon. Toinen tekijä on Venäjän hyökkäys Ukrainaan, jonka kesto ja syvyys paljastuu vasta tulevaisuudessa.

Kartta 2: Hypo-pankin asuntorahoituksen mittareihin perustuvassa luottoluokituksessa suuret yliopistokaupungit näyttävät parhaan A-luokan alueina (tummat sinisen sävyt), joista vahvimmin erottuu etelän kasvukolmio. Monet keskisuuret kaupungit ovat B- tai BB-tason aluetta (keltaisen sävyt). Alueellisesti riskialttein vyöhyke sijoittuu Itä- ja Pohjois-Suomeen. Käytännössä muuttoliike ja väestödynamiikka pitkälti määrittävät alueiden arvokehitysnäkymiä kansainvälisten sijoittajien silmissä. Asuntomarkkinoiden rahoitusmarkkinat ovat kytköksissä kansainvälisen rahoitusmarkkinan regulaatioon. Siitä juontuvat vakuusvaatimukset takaavat, että luottoluokituksen suuri kuva säilyy jatkossakin samansuuntaisena. Kuva: Hypo-pankki.

2. KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT

KESKISUURI KAUPUNKI OMAN ONNENSA SEPPÄNÄ

Kansallinen yhteiskunta- ja aluepolitiikka asettaa puitteen myös keskisuurten kaupunkien kehitykselle. Talouden yleinen dynamiikka ja väestölliset painavat trendit kaventavat paikallisen päätöksenteon liikkumavaraa. Viime kädessä kaupunkien oma tahto ja kyky ratkaista kuitenkin paljon. Pitkäjännitteinen strateginen työ palkitaan. Kaupunki on sittenkin oman onnensa seppä.

Kunkin kaupungin on itse löydettävä menestyksensä avaimet. Kaupunkien välisessä kiivaassa kilpailussa omaperäisyys ja erottautuminen nousevat keskiöön. Mikään politiikkalistaus ei sellaisenaan kelpaa millekään kaupungille, vaan jokaisen on löydettävä oma polkunsä.

ELÄVÄ KAUPUNKIKESKUSTA JA KULTTUURIN VOIMA

URBANISOITUVASSA MAAILMASSA VOITTAJIKSI VALIKOITUVAT sellaiset paikat, jotka pystyvät tarjoamaan muun lisäksi elävän ja viihtyisän kaupunkikeskustan, erilaisia palveluja ja tapahtumia, kukoistavaa omaperäistä kulttuuria, kauppia ja ravintoloita. Kaupunkikeskustojen kehittäminen sekä siihen kytkeytyvä kulttuuri ja erilaiset taide-elämykset nousevatkin 2020-luvun kaupunkipolitiikan keskiöön. Suo- messa on kovaa kysyntää erilaisia piirteitä yhdistelevälle niin

kutsutulle pikkukaupunkiurbanismille, jossa keskisuuret kaupungit voivat rohkeilla ratkaisuilla olla edelläkävijöitä.

Eläväisen kaupunkikeskustan tekevät ihmiset. Ratkaisevaksi kysymykseksi nousee silloin saada keskustaan asukaita, jotka käyttävät palveluita päivittäin. Tämän vuoksi on tärkeää vauhdittaa ydinkeskustojen ja niiden välittömien reuna-alueiden täydennysrakentamista. Rakennusten käyttötarkoitusten määrittelyä voi löysentää ja vähäisellä käytöllä olevien rakennusten konvertointia asunnoiksi helpottaa. Lisäksi elävyyden lisäämisessä opiskelijat ovat yksi avainryh-

mä, joten kampuksen ja opiskelija-asuntojen sijoittuminen on niin ikään elinvoimakysymys.

Keskusta-asumisen lisäämisen ohella on elävyyden kannalta erittäin tärkeää, että esikaupunkien ja maakunnan asukkaat saadaan asioimaan ja viihtymään kaupunkien keskustoissa. Taide- ja kulttuuritarjonta on tässä merkittävä vetovoimatekijä. Liikkumisratkaisujen tulee myös olla houkuttelevia ja ekologisesti kestäviä. Hyvät kävely- ja pyörätiet sekä toimiva joukkoliikenne houkuttelevat ostovoimaa paikalle.

ELÄVÄSTI KEHITTYVÄ HÄMEENLINNA

*HÄMEENLINNASSA ON AKTIIVISESTI RAKENNETTU ole-
massa olevan varaan. Kaupunki elää keskustaan sijoittu-
vasta ja keskustaa ympäröivästä kulttuuriympäristöstään.
Aiemmin Hämeenlinna tunnettiin lähes yksinomaan histo-
riastaan, joka kulminoitui linnan ympäristöön. 1990-luvulla
ryhdyttiin tietoisesti rakentamaan oikean, monipuolisen
kaupungin identiteettiä. Kehitys lähti liikkeelle monella
rintamalla, mutta keskeisimmät suunnannäyttäjät olivat
Suomen ensimmäisen kansallisen kaupunkipuiston perus-
taminen vuonna 2001, kulttuuritoimintojen infrastruktuurin
rakentaminen keskustassa sijaitsevan Verkatehtaan alueelle
sekä keskustan laajeneminen kaikkiin ilmansuuntiin.*

*Kansallisen kaupunkipuiston tuoma keskeinen muutos
hämeenlinnalaisille oli vesistön ja kulttuurimaiseman tuo-*

*minen osaksi arkea. Puiston sydämeiksi rakennettiin keskus-
tasta lähtevä, Vanajavettä kiertävä rantareitti, joka yhdisti
keskustan vesistöön, luontoon ja Aulangolle. Verkatehtaan
alueella sijaitseva jo 1950-luvulla perustettu Hämeenlinnan
taidemuseo sekä erilaisia vapaa-ajan toimintoja. Taidemu-
seon Lohrmann-rakennus avattiin vuonna 1997, Verkateh-
taan kulttuurikeskus vuonna 2007 ja uusi kaupunginteatteri
samalla alueella vuonna 2010.*

*2000-luvun alku oli hyvin aktiivista keskustan kehittämi-
sen aikaa. Keskustan laajenemista suunniteltiin kaikkiin il-
mansuuntiin: moottoritien päälle, entiselle kasarmialueelle
linnan taakse, radan varteen itään sekä Vanajaveden ran-
taan etelään. Kaiken keskiössä oli laatu, ja kehitystä vietii-
kin eteenpäin arkkitehtikilpailuilla. Hämeenlinna sai Suo-
men arkkitehtiliiton Safa-palkinnon vuonna 2007.*

*Viimeiset 10 vuotta ovat olleet aktiivisen rakentamisen ai-
kaa sekä kaupunkisisällön tuottamista. Kaupunki on lisännyt
viime vuosina tunnettuutta niin Sibeliuksen syntymävuoo-
della kuin Kantolan tapahtumapuiston mega-konserteilla.
Keskeistä on myös väliaikaisuus ja kokeiluhenki. Kaikessa
tässä keskiössä on nimenomaan keskusta. Kaikki tuodaan
keskustaan. Työ on tietenkin kesken, sillä toiminta-alueen
laajentuminen, kaupan murros ja uudenlaiset tavat käyttää
keskustaa, ovat hiljentäneet joitakin ennen vilkkaita kortte-
leita. Kaupungin henki on nykyisin kuitenkin salliva ja eteen-
päin katsova, joten nämäkin korttelit nähdään tulevaisuuden
alustana - oikea kaupunki ei ole koskaan valmis.*

KOKKOLAN SUURTEOLLISUUS- ALUEYHDISTYS RY KOKOAA TOIMIJAT YHTEEN

KOKKOLA INDUSTRIAL PARK (KIP) on Pohjois-Euroopan suurin epäorgaanisen kemian keskittymä. KIP on pinta-alaltaan 700 hehtaarin kokonainen alue, jonka alueella toimii 19 teollisuuslaitosta ja noin 60 palveluyritystä. Alueen yrityksissä työskentelee noin 2 300 henkilöä. Suurteollisuusalueen yritykset ovat useilla tuotemarkkina-alueilla ja monilla eri mittareilla mitattuna johtavia maailmassa. Tuotantolaitokset ovat pääosin kansainvälisiä ja suurin osa näiden tuotannosta menee vientiin kaikkialle maailmaan.

Alueen menestymisen taustalla on vahva, jo vuosikymmenten ajan kestänyt toimijoiden välinen yhteistyö sekä ns. teollisessa symbioosissa eläminen. Yritysten kesken on syntynyt monella tasolla erilaisia synergioita niin tuotannossa kuin toimintakulttuurien yhteisessä kehittämisessä.

KIP:n alueen toimijat ovat perustaneet Kokkolan suurteollisuusalueyhdistyksen (tuttavallisemmin KIP ry) vuonna 2006. Tärkeimpiä yhdistyksen toiminnan osa-alueita ovat turvallisuus- ja ympäristöasiat. Lisäksi yhdistys tekee tiivistä yhteistyötä koulutusasioissa alueen koulutus- ja tutkimuslaitosten kanssa. Yhdistyksen jäsenenä on yhteisöjä, jotka toimivat Kokkolan suurteollisuusalueella ja lisäksi Kokkolan kaupunki on mukana yhdistyksen toiminnassa.

Yhdistyksen alaisuudessa toimii viisi aktiivista työryhmää: ympäristö- ja energia-, turvallisuus-, HR-, ICT- ja markkinointityöryhmät. Työryhmät osaltaan vahvistavat alueella toimivien yritysten välistä yhteistyötä ja toisaalta toimivat myös loistavina tiedonvälityskanavina.

Kokkolan kaupunki on vahvasti mukana KIP ry:n toiminnassa. Yhdistyksen toiminta tarjoaa hyvän kehittämisen foorumin ja se toimii myös linkkinä kansainväliseen toimintaan. KIP ry on ainoana suomalaisena jäsenenä mukana Euroopan laajuisessa European Chemical Site Promotion Platform -organisaatiossa, jonka tarkoituksen on tukea Euroopan eri kemianteollisuuspuistojen yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Kumppanuus niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin on kaupungin strategiatasollakin tunnistettu vahvuus, joka osaltaan varmistaa alueen kilpailukykyä ja veto-voimaisuutta.

TYÖPAIKKATARJONTA JA TEHOKAS ELINKEINO- POLITIikka

MONIPUOLINEN TYÖPAIKKATARJONTA ON JATKOSSAKIN

ratkaisevan tärkeä kaupunkien menestystekijä. Kaupunkien elinkeinopolitiikan painopiste oli pitkään teollisuuden toimintaedellytysten varmistamisessa. Teollisuuden rakenneuutos ja automaatio käänsivät teollisuuden työpaikkojen osuuden pääasiassa pitkäaikaiseen laskuun. Palvelusektori, matkailu ja tapahtumateollisuus ovat nousseet kaupunkien elinvoimapolitiikan agendalle teollisuuden ohi.

Globalisaation takapakki ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen ovat kuitenkin johtaneet teollisuuden merkityksen uuteen kasvuun. Vihreä siirtymä, kiertotalous ja näihin liittyvä tutkimus- ja kehitystoiminta tarjoavat keskiuurille kaupungeille uusia mahdollisuuksia, joihin elinkeinopolitiikan on syytä tarttua. Vihreä siirtymä luo tarvetta erilaisille investoinneille niin energiantuotantoon, kiertotalouteen kuin älyteknologiaan liittyen. Ammattikorkeakoulujen rooli paikallisen innovaatioekosysteemin ankkurina vaatii vahvistamista. Sa-

malla on tärkeää edelleen korostaa palvelusektorin tärkeyttä. Matkailu palautuu pandemian jälkeen uudessa entistä vastuullisemmassa muodossa.

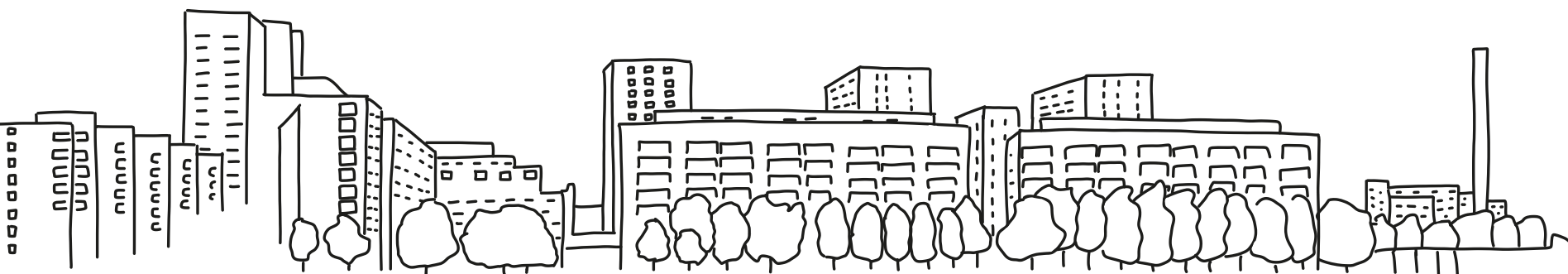
Onnistunut elinkeinopolitiikka on taitolaji, joka vaatii luotamuksen perustuvaa kumppanuutta ja seudullista yhteispeiliä lukuisilta osapuolilta. Paikallisten yritysten ja yrittäjien tuki ja aktiivisuus ovat ratkaisevia. Kaupungin johdon tehtävä on voimien kokoaminen.

KOULUTUS KASVUN MOOTTORINA

SOTE-UUDISTUKSEN JÄLKEEN KOULUTUS NOUSEE kaupunkien suurimmaksi toimialaksi. Peruskoulutuksen taso on kaikkialla Suomessa hyvä, mutta sen laatu voi silti olla nuorten aikuisten kannalta tärkeä asuinpaikan valintaan vaikuttava asia. Suurten kaupunkien erikoislukioiden houkuttelevat nuoria laajalta alueelta, joten toisen asteen koulutus on keskiuurten kaupunkien kannalta merkittävä kilpailutekijä, johon on panostettava.

Oman kaupungin yliopisto ja ammattikorkeakoulu vetävät parhaimmillaan paikkakunnalle nuoria, joten korkeakoulut ovat kaupunkien keskeisiä kumppaneita. Paikkariippumattomien opintopolkujen mahdollistaminen nousee tärkeään asemaan varsinkin kaupungeissa, joissa ei ole omaa korkeakoulua. Tutkinnon suorittaneiden pitovoimassa mitataan kaupungin todellinen elinvoima. Keskiuurilla kaupungeilla on nykyisellään selkeitä pitovoimaongelmia, mitä tulee nuoriin ja tutkinnon suorittaneisiin.

Keskiuuret kaupungit tarvitsevat toimivaa oppilaitosyhteistyötä TKI-toiminnan kehittämiseksi. Ideaalitalanteessa alueen yritykset toimivat saumattomassa yhteistyössä oppilaitosten kanssa, ja työpaikat ja osaaminen kohtaavat. Kehittyvä innovaatiotoiminta luo alueelle imua ja positiivista kierrettä. Keskiuuret kaupungit ovat kuitenkin riippuvaisia myös ulkomaisesta muuttoliikkeestä ja ulkomaisista osaajista. Kansainvälisen osaajien mahdollisuudet integroitua kaupunkiin ja sen yhteisöihin ovat keskiuurten kannalta oleellisia kysymyksiä. Paikalliset yritykset ja yrittäjät sekä oppilaitokset ovat myös avainasemassa uusien osaajien houkuttelussa.

MAINE MAINIONA ASUINPAIKKANA

PAIKKARIIPPUMATTOMAN TYÖN YLEISTYMINEN ja pandemian aikana nähty asumisvalintojen monipuolistuminen antavat keskisuurille kaupungeille mahdollisuuden houkutella uusia asukkaita ja pitää kiinni nykyisistä. Asukkaat arvostavat monipuolista asuntotarjontaa, hyviä palveluja, luonnonläheisyyttä ja sujuvaa arkea. Näihin panostaminen ei vielä riitä, sillä kaikki kilpailijat tarjoavat samaa. Muista voi kuitenkin erottautua panostamalla kaupungin ilmapiiriin ja maineeseen.

Ilmapiiriin ja maineeseen voi vaikuttaa vain pitkäjänteisellä työllä pienin askelin koko yhteisön teoin. Maineiden rakennus on hiljalleen kehittyvä prosessi, jossa kaupungin kanssa tärkeässä roolissa ovat kaupungin asukkaat, tapahtumien osallistujat ja turistit, tietoisesti tai tiedostamattaan. Kaupunkien maineen kehittämisessä tulee tunnistaa erilaiset kaupunkitilan ja palveluiden käyttäjät, kuten asukkaat, mökkiläiset, etätöyläiset, lapsiperheet, nuoret, työssäkäyvät ja eläkeläiset.

Erottuvuutta voi hakea esimerkiksi paikallishistoriasta, kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistä, maisemista, tunnetuista tapahtumista ja yrityksistä. Maineiden rakennus on kaupungin johtamisen ehkä vaikein taitolaji, mutta hyviä esimerkkejä löytyy. Naapurilta ei kuitenkaan kannata kopioida, joten omaa luovuutta ja koko kaupunkiyhteisön tukea tarvitaan. Teot voivat olla myös pieniä ja vaihteellaisia. Pieni-

muotoinen pop-up-toiminta, pienetkin tapahtumat, terassit ja istutukset elävöittävät keskusta-alueita ja tuovat ihmisiä paikalle. Kaupunkien omaperäisyys, nokkelat ratkaisut, mielikuvitus ja ennakkoluulottomuus tuovat esiin kaupunkien vahvuuksia ja luonteenpiirteitä. Keskisuurten kaupunkien on siis ammennettava historiastaan, ja sallittava keskusta-alueiden kehittäminen ja käyttäminen.

Asiantuntijoina ja yrittäjinä toimivat kouluttautuneet nuoret aikuiset ovat alueen taloudellisen elinvoiman ja diversiteetin kannalta keskeisiä. Keskisuurten kaupunkien muuttovetovoima ei ole samalla tasolla suurten kaupunkien kanssa, joten niiden yhdeksi kaupunkipolitiikan kärjeksi nousee nuorten aikuisten pitovoimaan panostaminen. Jos nuoret löytävät opintojen ja valmistumisen jälkeen mielenkiintoisen työpaikan, juurtuvat asuinalueelleen ja perustavat perheen, he vaikuttavat kaupungissa asuntojen ja palvelujen kysyntään vuosikymmeniä eteenpäin.

Alueelliset ja paikalliset työnantajat ovat tärkeässä roolissa tarjotessaan töitä nuorille osaajille. Kaupunkien rooliksi jää panostaa jo mainittuihin ilmapiiriin ja kaupunkikeskustan kehittämiseen. Erityisesti nuoriin aikuisiin vetoavan ”fiiliksen” kehittäminen voi onnistua vetovoimapalvelujen, kuten liikunnan, urheilutapahtumien tai ihmisten vapaa-ajan harrastusten palvelujen tuottamisella ja kehittämisellä.

Ylipäänsä keskisuurten kaupunkien on pohdittava, mitä kaupungin elinvoimaisuudella lopulta tarkoitetaan. Elinvoimaisuus ei voi vanhenevassa Suomessa perustua vain

väestönkasvuun, vaan elinvoimaisuuden on kehityttävä enemmän hyvinvoinnin kasvun, korkean työllisyys- ja osallistumisasteen, toimivien palveluiden, ympäristön ja esimerkiksi vakaan taloustilanteen kautta. Laaja-alaisesti hyvinvoiva alue houkuttaa myös uusia asukkaita.

SEUDULLISEN YHTEISTYÖN VOIMA

KESKISUURET KAUPUNGIT OVAT USEIN MAAKUNTAKESKUKSIA ja aina vähintään oman talousalueensa vetureita. Seudun elinvoiman vahvistaminen on koko talousalueen yhteinen etu, ja tähän prosessiin tarvitaan seudun kaikkien kuntien vahva panos. Monilla keskisuurilla kaupunkiseuduilla tämä ilmainen valttikortti on vajaakäytössä. Yritysten houkuttelu alueelle, yhteistyö korkeakoulujen kanssa, matkailun edistäminen, liikenneinvestointeihin liittyvä edunvalvonta ja yhteinen kulttuuripolitiikkaa ovat esimerkkejä tehtävistä, jotka vaativat ”leveämpiä hartioita”.

MONIPUOLINEN HYVINKÄÄ

HYVINKÄÄN KAUPUNKI UUDENMAAN POHJOISRAJALLA on kovassa seurassa kilpailllessaan asukkaista, työvoimasta ja yrityksistä Keski-Uudellamaalla. Muutama vuosi sitten erään mielikuvakyselyn tuloksia analysoitaessa nousi esiin havainto, että Hyvinkää ei riittävästi erotu muista lähi-alueen radanvarsikunnista ja että radanvarsikunnilla on jopa hieman negatiivinen maine. Nämä tulivat esiin erityisesti alueen viihtyisyyttä ja turvallisuutta tarkasteltaessa.

Hyvinkäällä on monipuoliset asumisen mahdollisuudet. On mahdollista asua keskustan sykkeessä, viihtyisillä pientalovaltaisilla alueilla taajamassa tai luonnon rauhassa kylä-alueilla. Kaupungin vahvuuksia erityisesti kaupunkilaisten mielestä ovat hyvät kaupalliset palvelut keskustassa, monipuoliset harrastus- ja ulkoilumahdollisuudet ja se, että kaikki on lähellä. Mutta mikseivät muutkin tiedä tätä?

Kaupunkistrategian päivityksen yhteydessä tähän seikkaan tartuttiin ja strategiakaudella 2023-2027 yhtenä kärkihankkeena Hyvinkään Pelikirja 2.0:ssa on Monimuotoinen asuminen ja elinvoimaiset kylät. Kärkihankkeeseen liittyy asumisen markkinointi, jolla halutaan tuoda esiin monipuo-

Kuva: Hyvinkään kaupunki

lisia asumisen mahdollisuuksia ja lisätä Hyvinkään tunnettuutta viihtyisänä ja turvallisena asuinpaikkana. Hyvinkäällä panostetaan myös vapaa-ajanvieron mahdollisuuksien kehittämiseen Aktiivinen elämyskaupunki -kärkihankkeen kautta. Hyvinkää on ollutkin hyvässä nosteessa erityisesti

tapahtumatarjonnan laajentuessa ja tähän panostetaan jatkossakin. Näin sana kiirii, että Hyvinkäällä on hyvä ja mutkaton meininki. Yhä useampi matkailija pistäytyy kylään ja yhä useampi muuttaa Hyvinkäälle myös asumaan.

KUMPPANUUS VALTIOVALLAN KANSSA

Vaikka kaupungin tulee pitkälti toimia oman onnensa seppänä, ei alue- ja kaupunkikehityksessä pärjää vain omin voimin. Valtiovallan rooli suomalaisen kaupunkikehityksen ohjaajana, rahoittajana ja kumppanina on oleellinen. Valtion päämääränä on kehittää kilpailukykyisiä ja menestyviä kaupunkeja ja kaupunkiseutuja, ja kumppanuudessa on kyse yhteisten intressien tunnistamisesta ja sopimisesta. Kumppanuuspolitiikka edellyttää kaupungeilta omatoimisuutta ja aloitteellisuutta sekä oman aseman turvaamista. Kumppanuus valtiovallan kanssa edellyttää keskisuurilta kaupungeilta myös yhteistyötä, niin omalla seudullaan kuin verkostomaisesti muiden keskisuurten kanssa. Yksittäiset äänet hukkuvat moninaiseen muuttuvan aluerakenteen ohjauksen suohon. Yhteistyössä on voimaa.

MAANKÄYTÖN, ASUMISEN JA LIIKENTEEN INVESTOINNIT JA SEUTUYHTEISTYÖN KANNUSTIMET

MAL-INVESTOINNIT OVAT YKSI SELKEIMPIÄ valtiovalan keinovalikoimassa olevia kaupungistumisen ja kaupunkikehityksen ohjausvälineitä. Suurten metropoliseutujen MAL-sopimukset ovat osoittautuneet toimivaksi tavaksi kehittää toimivaa liikennettä ja logistiikkaa, kehittää asumista ja maankäyttöä, ja ennen kaikkea luoda seudullista yhteistyötä kehyskuntien ja keskuskaupunkien välille.

Keskisuurten MAL-politiikan tarpeet luonnollisesti eroavat jossain määrin suurempien metropoliseutujen tarpeista. Keskisuurten kaupunkien on kunkin tunnistettava osaltaan nämä tarpeet ja toimenpiteet, jonka jälkeen on mahdollista viestiä valtiovallalle mistä kysymyksistä koostuu jaettu yhteinen intressi kaupunkien kehittämiseksi. Näin luodaan pohjaa tarvittaville MAL-investoinneille.

Valtiolta tarvitaan myös kannustimia keskisuurten kaupunkien seutuyhteistyön kehittämiseksi. Seutuyhteistyössä tulee löytää erilaisia asiakohtaisia ratkaisuja mahdollisimman laajalla vaikuttavuudella aina kun seudulliselle katsantokannalle on perusteet.

KOULUTUSPOLITIikka JA INNOVAATIOYMPÄRISTÖT

SUOMI KASVAA JA KEHITTYY tietotalouteen perustuvaan kaupungistumiseen nojaten. Tietotaloutta tulee kehittää laajasti eri sektoreilla ja eri alueilla, eikä jättää suurten kaupunkien läänitykseksi. Korkeakoulutuksen saatavuuden lisäksi muu koulutuspolitiikka aina ammatilliselta asteelta lähtien on tietotalouden ja innovatiivisuuden kannalta keskeinen kehittämiskohde.

Keskisuurten kaupunkien tulee kehittää innovaatioympäristöjään sekä omatoimisesti, yhdessä muiden keskisuurten kanssa, että kumppanuudessa valtiovallan kanssa. Keskisuurissa

kaupungeissa tarvitaan TKI-panostusten tason nostoa sekä entistä monipuolisempia koulutusmahdollisuuksia etenkin ei-yliopistokaupungeissa. Myös esimerkiksi paikkariippumattomien opiskelijapolkujen mahdollistaminen on tärkeä kehittämisen väylä. Valtiovallan tulee osallistua näihin panostuksiin, ja viestiä suoraan mikä on keskisuurten kaupunkien rooli Suomen tietotalousvetoisessa kehittämisessä ja kehittämisessä.

UUSI KUMPPANUUS-SOPIMUKSEN MALLI

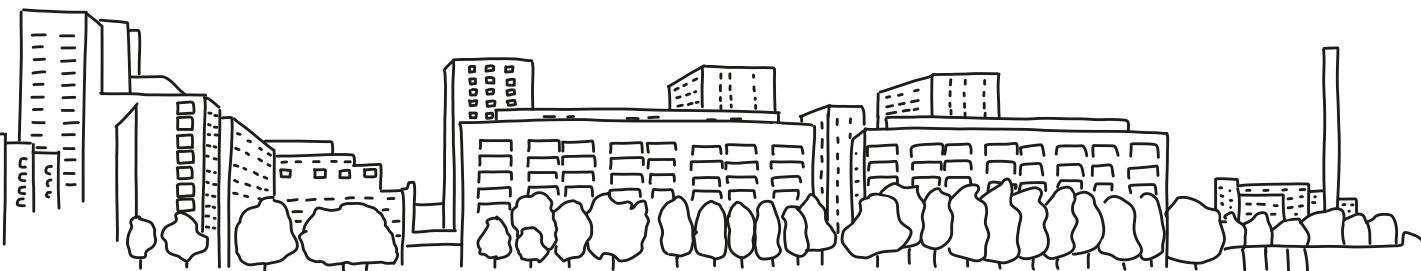
KESKISUURET KAUPUNGIT JÄÄVÄT tällä hetkellä valtion kumppanuuspolitiikassa paitsioon. Suurilla kaupunkiseuduilla, mukaan lukien hiljattain liittyneillä Kuopion, Jyväskylän ja Lahden seuduilla, on MAL-sopimusten myötä omat pysyvät ja institutionalisoituneet kumppanuus- ja sopimusmallit valtion kanssa. Samalla keskisuuria kaupunkeja pienemmillä seutukaupungeilla on omat pysyvät kumppanuusrakenteensa valtion kanssa, oma tiivis verkostonsa, ja oma seutukaupunki-ohjelmansa.

Keskisuurten kaupunkien on täten aktiivisesti yhdistettävä voimansa oman kumppanuusmallinsa luomiseksi valtiovallan kanssa. Se voisi syntyä uudenlaisen joustavan sopimusinstrumentin muodossa, jonka keskiössä on kaupunkien eläväisyyden parantaminen ja kaupunkikulttuurin kehittäminen.

Keskisuurten kaupunkien kumppanuuspolku tarvitsee ydinkaupungin ja sitä ympäröivän maaseudun yhdensuuntaisen näkemyksen menestyksen avaintoimista. Pinta-alaltaan isoissa kaupungeissa se voidaan perustaa pääosin kunnan omiin päätöksiin. Usein tarvitaan kuitenkin yhteistyön organisoimista useamman kunnan kesken. Valtio voi tukea kehittämistä suunnitelmien ja ohjelmien kautta, tai ole-malla rahoitusta välittävä taho valtionavustusten ja EU-tukien muodossa. Jos valtio on mukana aktiivisena kumppanina, on varmistuttava siitä, että valtiotoimijat hahmottavat kumppanuuden tarkoituksen keskenään samalla tavalla.

ESIMERKKEJÄ KUMPPANUUDEN KYSYMYKSISTÄ JA ROOLEISTA

1. Kaupunki- ja taajamaympäristön laadun ja hoidon parantaminen ► *kunnat, elinkeinoelämä, järjestöt*
2. Kulttuuriympäristöä koskevan tietopohjan parantaminen sekä sen vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen mm. matkailussa ► *kunnat, maakunnan liitto, valtio (ELY, OKM, YM), järjestöt*
3. Lähiluonnon ja seudun viherrakenteen vaaliminen ja hyödyntäminen lähivirkistysalueena ja luontomatkailussa ► *kunnat, maakunnan liitto, valtio (ELY, YM), järjestöt*
4. Hiilineutraalius- ja muiden ilmastotavoitteiden kärjistä sopiminen ja niihin sitoutuminen, esim. Hinku-kuntakonseptilla ► *kunnat, valtio (TEM, YM), maakunnan liitto*
5. Asuntomarkkinoiden tasapainoon vaikuttaminen, kuten kysyntäerot alueen eri osissa, vuokra-asuntojen sijainti ja talous, palveluasumisen kehittämistavoitteet ► *kunnat, valtio (ARA, STM), hyvinvointialueet*
6. Kestävän liikkumisen edistäminen, kuten kävely- ja pyöräilyreitit, matkaketjut, palvelulinjat ja -kyydit ► *kunnat, valtio (LVM, Traficom, ELY), maakunnan liitto*
7. Kaupunkiseudun yritysten saavutettavuus- ja logistiikkatarpeiden tunnistaminen ja niistä huolehtiminen ► *kunnat, valtio (TEM, LVM, Traficom, Väylävirasto)*

3. KESKISUURTEN KAUPUN- KIEN YHTEISTYÖVERKOSTO

YHTEISTYÖVERKOSTON RAKENTAMINEN

Tässä julkaisussa on tunnistettu erilaisia keskisuurten kaupunkien kehittämisen ja kehittymisen kannalta oleellisia kysymyksiä, toimia ja toimenpiteitä. Kaupunkien tulee kehittää veto- ja pitovoimaansa, palveluitaan, mainettaan ja elämyksellisyyttään, sekä elävöittää kaupunkikeskustojaan. Lisäksi keskisuurten kaupunkien tulee panostaa TKI-toimintaan ja koulutuspolitiikkaan sekä MAL-investointeihin, ja edistettävä kumppanuuspolitiikkaa valtion kanssa. Näiden toimien selkänojaksi tarvitaan kuitenkin vahvaa ja näkemyksellisyyttä yhteistyötä keskisuurten kaupunkien välillä.

G15-EDUNVALVONTAFOORUMI

KUTEN SEUTUKAUPUNGEILLA, TULEE MYÖS keskisuurilla kaupungeilla (G15) olla oma fooruminsa. Pelkkä valtioon tukeutuminen kumppanuuspolitiikassa ei riitä, vaan pääosa kumppanuudesta rakentuu keskisuurten kaupunkiseutujen välillä.

G15:lle tarvitaan yhteistyön rakenteita ja rahoitusta, ja yhteistyön tulee olla aktiivista. Keskisuurten foorumin ei tule rajautua vain luottamushenkilöiden tai vain viranhaltijoiden areenaksi, vaan yhteistyön on oltava moniulotteista. Foorumin tarkoituksena on jakaa tietoa ja parhaita käytäntöjä, tunnistaa keskisuurten yhteisiä ja erilaisia intressejä, vah-

vuuksia ja mahdollisia kehitystrendejä, sekä toimia keskisuurten yhteisenä äänitorvena valtion suuntaan.

Valtiovalan tulee osallistua keskisuurten kaupunkien G15-foorumin kokoontumisiin. Tavoitteena tulisi olla, että valtion rahoitus- ja sopimusmenettelyt ulottuisivat myös G15-ryhmään. Lopullinen malli olisi siis sekoitus suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimusmenettelyä ja seutukaupungeille jaettavaa muutaman miljoonan euron verkostoitumis- ja teemarahoitusta.

Keskisuurille kaupungeille ei kuitenkaan kaivata yleistä ja yhtäläistä toimijaverkostoa. Keskisuuret kaupungit ovat ryhmä hyvin erityyppisiä ja erilaisessa kehitysvaiheessa olevia

kaupunkeja, jolloin G15-foorumin sisällä voi olla omia teema- ja tyyppiryhmiä, jotka muotoutuvat kaupunkien intressien ja tarpeiden kautta. Yksi ryhmä voisi olla esimerkiksi pääradan varrella olevat kaupungit Hyvinkäältä Kokkolaan asti.

Keskisuurten kaupunkien edunvalvontafoorumin jäsenten on sitouduttava tiiviisti yhteiseen toimintaan. Foorumi ei saa hiipua keskustelukerhoksi, vaan sen on pyrittävä olemaan aidosti vaikuttava toimija sekä kaupunkien kesken että suhteissa valtionaltaan ja kumppanuuspolitiikkaan. Keskisuurten kaupunkien joukosta otetaan mukaan eteenpäin katsovat ja sitoutuneet toimijat, joilla on aito tahto ja pyrkimys nostaa keskisuurten asemaa Suomessa.

Keskisuurten kaupunkien renessanssi-hankkeeseen ovat osallistuneet seuraavat asiantuntijat:

Työn tilaajina ovat toimineet Suomen
Hypoteekkiyhdistys (Hypo), Rakennusteollisuus,
Kuntaliitto, Hyvinkään kaupunki, Kokkolan kaupunki
sekä Hämeenlinnan kaupunki.

MDI on tuottanut raportin ja vastaa sen sisällöstä.

Juho Keskinen, Hypo
Juhana Brotherus, Hypo
Diana Răman, Rakennusteollisuus
José Valanta, Kuntaliitto
Henrik Lönnqvist, Kuntaliitto
Jaana Halonen, Kuntaliitto
Johanna Luukkonen, Hyvinkää
Marko Kankare, Hyvinkää
Taru Härkönen, Hyvinkää
Pia Isosaari, Kokkola
Olli-Poika Parviainen, Hämeenlinna
Markku Rimpelä, Hämeenlinna
Launo Haapamäki, Hämeenlinna
Ilppo Soininvaara, MDI
Timo Hämäläinen, MDI
Timo Aro, MDI
Rasmus Aro, MDI
Sara Anttila, MDI
Eero Holstila, MDI
Janne Antikainen, MDI
Matti Vatile

MDI

Kaupunkipolitiikan tiekartta VI

KESKISUURTEN KAUPUNKIEN RENESSANSI

